

Kvenfrelsi.

Í rúmlega 200 ár hafa evrópskar konur barist fyrir mannréttindum kvenna og er barátta þeirra hluti af víðtækri mannréttindahreyfingu sem gekk út frá þeirri hugmynd að allir menn væru fæddir jafnir og að vinna ætti að sem mestum jöfnuði þegnanna. Á þeim tíma var allur almennungur nánast réttlaus, meðan ákveðnir hópar hvítra karla (aðall og klerkar) réðu lögum og lofum meðal annars með lögbundnum forréttindum. Hinir miklu hugsuðir mannréttindanna sáu fæstir ástæðu til að taka konur með í dæmið enda töldust þær vart til mannkynsins. Því urðu konur að grípa til sinna ráða og vinna þeirri hugmynd fylgi að konur ættu að njóra sama réttar og karlar. Konur hafa náð miklum árangri í baráttu sinni frá nánast algjöru réttleysi og ósjálfstæði til yfirráða yfir eigin lífi. Þó er margt eftir enn, ekki síst það að jafna stöðu kynjanna og breyta ríkjandi gildismati hvort sem um er að ræða hugmyndir um konur og karla, stjórn þjóðfélagsins eða það hvert beri að stefna í mótu samfélagsins.

Kvennalistinn er angri af meiði kvenfrelsisbaráttunnar og verður að teljast nokkuð sérstök grein á því mikla tré. Kvennalistinn er kvenfrelshreyfing sem vill vinna að bættri stöðu kvenna og því að konur geti valið sér lífsfarveg óháð hefðum og reglum svo sem hugur þeirra stefnir til. Kvennalistinn vill breyta hugarfari og gildismati, gera konur sýnilegar og sjá til þess að konur hafi jafn mikil áhrif á mótu þjóðfélagsins og karlar. Kvennalistinn byggir á þeirri skoðun að konur hafi margt jákvætt fram að færa byggt á þeirra eigin sérstöku reynslu, sem þurfi og eigi að koma fram.

Jafnrétti.

Kvennalistinn hafnar jafnréttishugtakinu í þeirri merkingu að jafnrétti kvenna og karla felist í því að konur tileinki sér hugsunarhátt, lífsstíl og gildi karla. Kvennalistinn hafnar því að karlmenn og það sem þeim tengist sé hið "réttu viðmið" (herra alheimur) það sem tengist konum hið "óeðlilega". Þessi áhersla er tilkomin vegna þeirra hugmynda sem einkenndu áratuginn milli 1970 og 1980. Þá var sú hugmynd ríkjandi að koma ætti á jafnrétti kynjanna sem einkum fólst í því að konur áttu að hasla sér völl við hlið karla taka mið af þeim og gera sig þannig gildandi. Þær áttu að sýna að þær gætu allt rétt eins og karlar. Í þessum hugmyndum fólst nokkur höfnun á því sem talið hafði verið kvenlegt og má meðal annars sjá það vel á ríkjandi tísku þess tíma. Kvenlegri reynslu var ekki hafnað en útgangspunkturinn var kúgun og misrétti sem konur voru beittar. Á dönsku var þetta kallað "elendighedspolitik" (eymdarstefnan), þ.e. sífellt var verið að tíunda hvað konur hefðu það skítt. Það átti að koma þeim í sömu stöðu og körlum, nánast gagnrýnslaust. Það skal tekið fram að enn ber nokkuð á þessum hugmyndum og konur virðast falla mjög auðveldlega í þá gröf að barma sér og vera með barlóm, enda staða þeirra oft afar erfið.

Kvennaframboðin og síðar Kvennalistinn snéru blaðinu algjörlega við. Allt hið jákvæða í lífi kvenna var dregið fram. Konur eru ædislegar og það er gott að vera kona var mottóið. Að vísu er staða kvenna lakari en staða karla, en við ætlum að grípa til okkar ráða til að breyta því. Þetta var algjörlega nýr tónn í íslenskri kvennabaráttu og með honum tókst að tengja konur við fortíðina - sögu kvenna og eigin menningu - og áhersla var lögð á að byggja upp jákvæða sjálfsmynd kvenna.

Sérstaða kvenna.

Kvennalistinn byggir á þeirri grundvallarhugmynd að konur séu öðru vísi en karlar. Þá er ekki átt við það eitt að um líffræðilegan mun sé að ræða, heldur mun sem ræðst af uppeldi, rótgrónum hlutverkum, félagsmótu og þeim kvenlega arfi sem við búum yfir, auk þess sem leiðir af hinum líffræðilega mun. Staða kvenna er öðru vísi en staða karla óháð

stéttum, menntun, búsetu, litarhætti eða þjóðfélagsgerð. Í nánast öllum samfélögum heims er félagsleg staða kvenna lakari en karla, sem þýðir að þær bera ábyrgð á velferð fjölskyldunar, bera minna úr býtum þrátt fyrir meiri vinnu, hafa minni réttindi, eiga lífsöryggi sitt undir öðrum og verða að haga lífi sínu innan ákveðins ramma (oftast ósýnilegs). Þessi félagslega staða á sér aldagamlar rætur, en því er haldið fram af sagnfræðingum að hún hafi þróast smátt og smátt og að fyrir nokkrum þúsundum ára hafi verið til svokölluð jafnstöðusamfélög þar sem staða kvenna var með nokkuð öðrum hætti en við nú þekkjum. Nokkur slík samfélög eru þekkt af sögulegum heimildum og meðal indíána í N-Ameríku var að finna fram á 19. öld ættbálka þar sem konur áttu landið og losuðu sig við eiginmennina með því að setja allt þeirra hafurtask út fyrir dyr.

Af sérstöðu kvenna leiðir að alltaf þarf að spryja hvernig einstakar aðgerðir eða breytingar snerti konur. Þess eru mörg dæmi að t.d. ákvarðanir stjórnvalda snerta kynin miðjafnlega. Þá gefur auga leið að sérstaða kvenna þýðir að til þess að bæta stöðu þeirra þarf að grípa til sérstakra aðgerða. Þar má nefna sem dæmi fæðingarorlof, löggjöf um fóstureyðingar, tillit sé tekið til barna, sérstakar aðgerðir til að draga úr launamun o.s.frv.

Kvennamenningin.